HØRINGSUTTALELSE VEDR. UTBYGGING AV GLÅMA GJENNOM TOLGA – SAKSNR. 200905154

Etter å ha lest gjennom konsekvensutredningene for ev. kraftutbygging av Glåma gjennom Tolga, ønskes det å kommentere følgende forhold:

Glåma som siste urørte hurtigstrømningsparti av noe lengde:

Glåma gjennom Tolga er den siste gjenværende hurtigstømingsstrekning av noe lengde som fortsatt står igjen tilnærmet urørt og intakt i vassdraget. Strekningen inneholder også flere markante fosser og fall. Dette bør derfor tillegges stor vekt i avgjørelsen om utbygging. Glåma er for øvrig fra før et sterkt utbygd vassdrag med ca. 17 kraftverk pr. i dag. Ytterligere utbygging bør derfor unngås.

Fiske – bunndyrproduksjon

Temaet bunndyr er utredet i NINAS konsekvensutredning. Konklusjonen synes at man i Glåma gjennom Tolga finner et bredt spekter av arter med klekking på noe forskjellig tidspunkt. NINA konkluderer med at bunndyrfaunaen har stor verdi som næringsgrunnlag for fisk. Videre at redusert vannføring vil redusere leveområdet, og at 5 m^3/ sek på vinter kan ha klare negative konsekvenser for fisk og bunndyr (innfrysing, redusert leveområder osv.).

Ut fra dette må en kunne konkludere at en utbygging med de minstevannføringer som er foreslått/omsøkt , kan ha en klar neg. konsekvens for bunndyrfaunaen. Det som da synes rimelig klart er at påvirkes bunndyrproduksjonen negativt, så vil dette igjen i sin tur igjen påvirke levekårene for fisk både på utbyggingsstrekningen og nedstrøms negativt. Noe som i 3. omgang igjen vil være negativt for den verdi og opplevelsesverdi, samt gode rykte vassdraget/ strekningen har i dag i forbindelse med rekreasjon, fiske- og fisketurisme. Kompenserende tiltak i form av økt markedsføring og annet vil i denne sammenheng etter min mening være fånyttes. Et unikt fiske er det som pr. i dag er med på å gjør Glåma gjennom Tolga interessant, og ødelegges først dette så lar det seg ikke rette opp igjen.

NINA`S rapport om fisk og bunndyr er på de fleste områder et grundig dokument. Imidlertid savnes en nærmere utredning av hva som skjer dersom man får forskjellige grader bunnfrysing og innfrysing som et gjentagende problem med den angitte minstevannføring på vinter (5 m^3/ sek). Likeså hvilken negativ konsekvens manglende islegging nedstrøms tunellutløp ev. vil ha for fisk og bunndyr. Sistnevnte forhold kan ha svært negative konsekvenser, og det må derfor betraktes som en klar mangel i utredningene.

Rekreasjonsverdi

En vil her gjenta siste del av det som er nevnt overfor. Et utbygd vassdrag vil helt klart virke lite tiltrekkende i rekreasjonssammenheng. Fiske i en utbygget og «temmet» elv vil for mange fremstå som lite attraktivt. Noe som igjen vil gå ut over lokal næring som har dette som sitt grunnlag. Som sammenligning vil jeg her nevne Orkla på Kvikne, og Glåma sør for Høyegga i Alvdal/ Rendalen. Disse er i dag helt ubenevnt i fiske og rekreasjonssammenheng.

Ifølge utbygger kan nevnte «bortfall» kompenseres for i form av markedsføring og tilrettelegging. Noe det stilles svært stor tvil til.
Et vassdrag med temmede» fosser/ stryk, og med sterkt redusert vannføring gjennom store deler av året vil heller ikke virke tiltrekkende eller attraktivt. Landskapsmessig – med den fremtredende plass Glåma har i landskapsbildet gjennom Tolga, vil også området fremstå som noe helt annet etter en utbygging.

Biologisk mangfold

Ut i fra de leste KUène synes det rimelig klart at det i stor grad er fisk og bunndyr som i størst grad vil bli negativt berørt av en ev. utbygging. Likeledes at enkelte særegne artsområder vil bli berørt som følge av endret vannføring, nedbygging av massedeponi og infrastruktur. Ut fra KUène synes det derimot ikke å være utredet i noen særlig grad hvordan dyre og fugleliv vil bli berørt av en ev. utbygging. Det som en kan finne er at nye luftstrekk vil være et hinder for migrerende fugler, og at åpent vann nedstrøms tunnelåpning kan gi bedre levekår for fuglearter som fossekall. Hvordan en ev. utbygging eksempelvis vil berøre vilttrekk er ikke utredet. Heller ikke hvordan vinterbeiteområder for bla. elg på de mange øyene og holmene fra Kvennan og sørover – og tilgangen til disse, vil bli påvirket av et vassdrag som på vinter høyst sannsynlig vil bli gående åpent 5 – 10 km nedenfor tunellutløp. Noe som helt klart må betraktes som en klar mangel når en vet områdets betydning som beite og trekkområde pr. i dag, samt at så å si hele området sør for Tolga sentrum i viltkart for Tolga er registrert som særlig viktig viltområde . Ref. fra nevnte viltområdekart vedr. det som her er definert som særlig viktig viltområde: *Viltinteressene bør tillegges avgjørende vekt i arealplanlegging.* En må da gå ut fra at det også gjelder alle tiltak – også vannkraftutbygging. Og forhold som berøres av dette i det minste må konsekvensutredes.

Massedeponi

Ifølge utbygges plan og søknad vil tunellmasse bli plassert i to store deponi for alle de fire omsøkte alternativene. Jeg bor i luftlinje 700 m fra det som i alle utbyggingsalternativ ser ut til å bli det største deponiet for tunellmasse – Kåsdalen. Den aktivitet med grusuttak og knusing som er der i dag, høres til tider godt på min bopel. I en anleggsperiode med stadig trafikk og tipping av steinmasser vil støy helt klart bli mye mer eksponert enn dagens aktivitet. Dette er ikke utredet. Dvs. jeg vet ikke hva som her kan forventes, eller om det finnes avbøtende tiltak. Noe jeg helt klart betrakter som en mangel i både Eidivas søknad og hva som er utredet.

Massedeponiet i KUèn for landskap (s. 22) også fremstilt i et animert bilde som helt skjult bak skog/ vegetasjon. Det påpekes at dersom dette «bildet» skal kunne legges til grunn for noe som helst, så betinger det en båndlegging av vegetasjonen rundt det planlagte deponiet i en detaljreguleringsplan. Hvilket jeg ikke finner noe om i noen av KUène. Hvis ikke eksisterende vegetasjon sikres/ båndlegges via reguleringsplan, så vil hogst være fritt opp til grunneier. Noe som igjen betyr at man plutselig kan være i en situasjon der massedeponiene blir fullstendig blottlagt. KUèn landskap og forholdet betraktes derfor som mangelfullt utredet og feilaktig fremstilt.

Glåmas estetisk verdi og viktige del av landskapsbildet i Tolga

Glåma er en svært sentral del av landskapsbildet, både i og gjennom Tolga. En utbygging med den minstevannføring det leges opp til – henholdsvis 5/12 m³/ sek på vinter og sommer, vil drastisk endre dette landskapsbildet. Idet Glåma gjennom Tolga har en forholdsvis flat bunnprofil med få markante djupåler vil nok 5 og 12 m³/sek fremdeles gi inntrykk av et vannspeil/ vanndekket område, men helheten og landskapsbildet vil likevel bli en helt annen etter utbygging enn i dag - både visuelt og lydmessig. Glåma gjennom Tolga er også så sentral at den er en del av den lokale identitet. Særlig i Tolga tettsted. Et utbygd og «temmet» vassdrag vil derfor helt klart være negativt og virke lite tiltrekkende i turist-, reiseliv, rekreasjons, og friluftssammenheng. For øvrig er en levende, vital og urørt Glåma gjennom Tolga også noe senere generasjoner bør unnes å oppleve.

Minstevannføring

Utbyggers forslag om en minstevannføring på henholdsvis 5 og 12 m³/sek vinter og sommer synes ut fra forholdene nevnt foran å være satt for lavt. Særlig ut i fra de store negative konsekvenser en så lav vintervannføring ser ut til å føre med seg. En merker seg i samme forbindelse at det i KU for hydrologi og produksjon tilkjennegis et beregnet grunnlag som tilsier 8/18 m³/sek. for minstevannføring. Hvis det ikke bare er hensynene til maksimal inntjening på utbyggersiden som skal legges til grunn i saken, så bør det være rom for å ha en minstevannføring på min 10/15 m³/sek (vinter/sommer). Det gjengse inntrykk er dessverre at størst mulig utbytte for utbygger er den samfunnsmessige verdi som blir tillagt størst vekt i slike saker – ikke de samlede negative konsekvensene for natur og annet.

Tema og forhold som synes å være manglende eller mangelfullt utredet:

Flere av KUène er svært detaljerte og inngående. Imidlertid er det «huller» i disse, og flere av dem reiser like mange spørsmål som det gis svar på. Følgende liste er derfor en oversikt over tema og fagområder som enten er manglende eller mangelfullt utredet. For å få et mer komplett bilde av konsekvensene bør derfor dette utredes før innstilling og endelig vedtak fattes.

- Økning av vanntemp som følge av at vann ledes gjennom tunell og turbin– manglende islegging nedstrøms tunellutløp som følge av dette.
- Transport og anleggsaktivitet ved tipper – støy, trafikk, driftstider osv.
- Alternativ og mer direkte aktiv bruk av tunellmasse – ikke bare legge dett opp i 2 massive deponi rett ved tverrslag slik utbygger ønsker.
- Alternativ minstevannføring til de 5 og 10 m3/sek som utbygger foreslår.
- Tydeligere kartlegging av de langsiktige negativ konsekvenser en utbygging vil ha.
- Forventet virkning av kompenserende tiltak. Det er kun foreslått div kompenserende tiltak, men det er ikke foretatt noen mer inngående analyse av hvilken virkningsgrad disse vil ha på kort og lang sikt.
- «Støtet» med finstoff og andre rester etter tunelldriving som vil bli spylt ut av tunell når vann settes på. Ev. skadevirkninger dette vil ha synes ikke å være utredet.

- Konsekvens av utfall (stans i turbiner)
- Innkjøringsfasen – hva en kan forvente av situasjoner/ hendelser, og konsekvensen av disse for de forskjellige temaområdene som fisk, bunndyr, sikkerhet osv.
- O-alternativet synes å være svært lite benevnt gjennom de dokumenter som foreligger og de utredninger som er foretatt.

Energiutbygging – vannkraft generelt

Vannkraftutbygging har i de fleste tilfeller stor negativ og langsiktig konsekvens for natur, landskap og miljø. At stadig flere vassdrag, fosser og naturområder bygges ut i forb. med kraftproduksjon blir et paradoks når vi i Norge de senere år har hatt et relativt stort nettooverskudd i kraftproduksjonen. Unntaket er 2010. Ifølge hjemmesiden til NVE er det pr. i dag saker ute til høring for nye anlegg og oppgradering av eksisterende anlegg tilsvarende en produksjon på over 1200 GWh. I Tillegg kommer de anlegg som det allerede er gitt konsesjon på, og som enten ikke er igangsatt, eller er under utbygging. Legger en til de anlegg som fortsatt er på et forstadium til høring + at det i fremtiden også kommer til å bli søkt på nye prosjekt, ligger det an til et svært stort netto kraftoverskudd i Norge i fremtiden. En produksjon som også skal ut på markedet og omsettes – et marked som pr. i dag preges av lave priser. Tall fra NVE viser at den samlede kraftproduksjonen i Norge i 2012 var på 146 TWh. Av dette ble ca. 16 TWh eksportert. Vell å merke var nok de meteorologiske forholdene i 2012 noe spesielle, men når en samtidig register at årsnedbør de siste 30 år har vært klart økende – ca. 6 % for det som er nedslagsfelt til Tolga kraftverk ifølge KU om hydrologi og produksjon, så er sannsynligvis ikke 2012 så langt fra en fremtidig normal likevel, selv om årlige svingninger vil forekomme.

Ekstra paradoksalt blir den stadige utbyggingen av nye vassdrag når det i media (sist registrert via artikkel i Aftenposten den 31.07.13 – *Norske kraftselskaper tvinges til kutt*) fremkommer at man fortsatt kan forvente relativt lave kraftpriser . Ref.: *kraftprisene ser ut til å holde seg stabile fremover, noe som betyr prispress og svekkede marginer. Situasjonen ser på lang sikt heller ikke ut til å bli bedre.*

Norges fortsatte utbygging og nedbygging av gjenværende vassdrag - kun for eksport, blir enda mer kontroversielt når en registrer at kun ett land i EU – Luxenburg, planlegger å bli nettoimportør av kraft i 2020. De andre planlegger å produsere mer enn de forbruker. Hvor skal alle denne kraften, og til hvilken pris ?
At Norge skal være «Europas grønne batteri» i perioder der det ikke blåser eller er sol i Europa, er for øvrig en illusjon. Å dekke bare en prosent av Europas energibehov vil kreve at alt vi har igjen av vassdrag i Norge må bygges ut. En illustrasjon på dette angav Europas strømforbruk som en 10 m høy vegg. Av dette utgjorde Norges el-produksjon pr. i dag bare 1 cm. Illustreringen er ikke verifisert.

Uansett dette vil en utbygging av de resterende fosser og vassdrag vi har i Norge ikke være formålstjenlig eller løsningen på lang sikt. Til det er konsekvensene for store. Her må andre tekniske løsninger utvikles og videreutvikles. Norge er i dag i en unik situasjon både økonomisk og kraftmessig. Denne muligheten burde benyttes til å utvikle og ta i bruk annen alternativ kraftproduksjon i stedet for å fortsette utbyggingen av stadig dyrere og mer naturødeleggende vannkraft. Det ligger store muligheter i teknikker

som osmosekraftverk, brenselsceller, fusjon, biobrensel og thorium for å nevne noe. Likeså ligger det store muligheter i varmepumpeteknologi, og ikke minst i form av innsparing ved energieffektivisering. Videreutvikling av vindkraft og solenergi er begge teknikker som er tatt i bruk i en viss grad, og som også inngår i dette. Når en vet at intakt natur blir mer og mer sjeldent, og samtidig har en stigende verdi, burde det helt klart være i det offentliges interesse å få fortgang i en slik omlegging.

Vannforskriften

Vannforskriftens § 12 angir at samfunnsnytte vs. tap av miljøkvalitet skal vurderes. I denne saken er det påvist mange negative konsekvenser. De avbøtende tiltak som er foreslått synes også høyst usikre. Konklusjonen bør derfor være at utbyggingen ikke er forsvarlig.

Naturmangfoldloven

En. utbygging som omsøkt synes å komme i konflikt med naturmangfoldlovens §§ 9 0g 10. Kunnskapsgrunnlaget synes på flere områder også å være sviktende eller mangelfullt. Noe som strider mot § 8. Jf. § 11 er det tiltakshaveren som i prinsippet skal bære kostnadene ved miljøforringelse. Det er mulig sistnevnte ansvarsforhold blir tydeligere plassert i en. ev konsesjon. Hvis ikke vil også dette være et brudd på naturmangfoldlov.

Annet:

For meg som vanlig privatperson synes det i mange KUèr å være en inkonsekvens mellom det som er utredet, og hva som er konklusjoner i flere av konsekvensutredningene. Dette kan ha årsak i at det er Statens Vegvesens håndbok 140 som synes å være lagt til grunn for vurdering og klassifisering av konsekvens i flere av KUène. En kan i denne sammenheng stille seg spørsmål om dette er riktig verktøy i saker med vannkraftutbygging. Veibygging og kraftutbygging er tross alt to vidt forskjellige tiltak. Noe som også tilsier forskjellige analyseverktøy og metodikk.

En får også inntrykk av at det i enkelte konsekvensutredninger er et underliggende «ønske» fra utreder om å følge opp saken i etterkant for å registrere virkelige konsekvenser. Da som et storskalaforsøk eller «laboratorium» for å teste ut foreslåtte avbøtende tiltak. Dette må etter mitt syn betraktes som uheldig, da en utredning må ha som hovedformål å skaffe mest mulig kunnskap og fakte til veie for beslutningstakerne. Er det usikkerhet om konsekvens og virkning av avbøtende tiltak bør dette klart uttrykkes. Noe annet vil være villedende.

Videre stilles det spørsmål til riktigheten i de animerte bildene som viser Glåma gjennom Tolga på utvalgte steder med henholdsvis 5 og 12 m^3/sek vannføring. Bunnprofilen i Glåma gjennom Tolga er riktignok flate uten særlig markerte djupåler, men på noen av bildene er det påtagende liten forskjell. Særlig bildene ved Tolga sentrum. Dette bør derfor verifiseres, eller så må kun betraktes som en antakelse og ikke fakta.

Jf. opplysninger fra NVE`s hjemmeside er det i verneplan for vassdrag i Hedmark – med ytterst få unntak, kun med sidevassdrag til de store vassdragene som Glåma, Renaelva og Trysilelva. Det eneste unntaket i dette er Trysilelva. Noe som også burde være et argument for å bevare de de gjenværende delene og fossene i Glåma som fortsatt ikke er bygget ut. Glåma gjennom Tolga er tross alt det eneste virkelig store vassdraget i området som fortsatt har igjen en uutbygd hurtigstrømningsstrekning av noe lengde, og som samtidig har fosser og fall av noe størrelse.

NVE`s program for miljøbasser vannføring – dvs. fastsetting av vannføring og prinsippene bak dette tilsier at i saken med utbygging av Glåma gjennom Tolga bør det tillegges større vekt til forhold som biologi og estetikk enn det rent økonomiske. Noe som igjen tilsier at minstevannføringen minst bør settes til minimum. 10/ 15 m^3/sek. 5/12 vil helt klart i denne sammenheng være uforsvarlig.

<u>Resyme og samlet vurdering:</u>

Ut fra overstående er det etter mitt skjønn klart at en utbygging av Glåma gjennom Tolga samlet sett vil ha en stor negativ konsekvens – uansett alternativ. Dersom det likevel skulle bli vedtatt utbygging vil selvsagt det minste alternativet være det minst skadelige.
Strømproduksjonen utbyggingen vil kunne gi (150 – 199 GWh), er i saken liten i forhold til de inngrep og konsekvenser dette vil medføre.
Den lokal økonomiske virkning en utbygging vil kunne gi kan nok være av betydning i utbyggingsfasen, men svært kortvarig sett i lys av det som vil være kraftverketes/ utbyggingens reelle liv – 200 år. En utbygging vil også helt klart legge demper på det potensiale som ligger i en næring i klar vekst – lokal fisketurisme og de ringvirkninger dette gir igjen i området som helhet.

Det utbygger søker om er også av en slik art at må undres om en er tilbake på 1970 tallet. I Eidsivas konsesjonssøknad legges det opp til liten minstevannføring, store massedeponier rett ved tverrslagene, manglende lokalt samfunnsansvar på sikt, samt et minimum av andre forpliktelser.
For øvrig synes innholdet i begrepet «store samfunnsmessige verdier» - da under forståelsen fortjeneste, økonomisk vekst og billig forbruk, å bli tillagt for stor vekt når dette i utbyggingssaker skal vekts opp mot andre forhold så som natur, trivsel, landskap og miljø - som på sin side igjen ikke er så enkle å verdisette i rene kroner og øre.

Samlet sett vil en utbygging av Glåma gjennom Tolga medføre store negative konsekvenser sett i forhold til hva utbyggingen vil medføre av verdiskapning. Det anmodes derfor om at elvestrekningen bevares slik den nå er for ettertid. For fellesskapet vil verdien av dette på litt lengre sikt være klart størst.
Kraftsituasjonen i Norge i dag + i overskuelig fremtid er også av en slik art at ny utbygging ikke er nødvendig.

Per Urseth

2540 Tolga